

Регіональне управління та місцеве самоврядування

УДК 351

Марискевич Андрій Тарасович

*аспірант кафедри економіки та публічного управління,
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Maryskevych Andrii

*Postgraduate Student of the
Department of Economics and Public Administration*

Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: 0009-0002-0585-2889

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ PUBLIC MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONS

Анотація. Вступ. Забезпечення сталого розвитку регіонів в умовах сучасних трансформацій українського суспільства має спиратися на ефективне публічне управління, здатне збалансувати економічні, соціальні та екологічні пріоритети. Зростаюча складність суспільно-економічних процесів актуалізує питання формування нової моделі взаємодії між державою, громадою та природним середовищем. Це передбачає впровадження інноваційних механізмів управління, спрямованих на зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади та посилення участі громадськості в ухваленні рішень. Таким чином, публічне управління виступає не лише координатором економічного зростання, а й рушієм сталих змін, що мають забезпечити довгострокову перспективу розвитку українських регіонів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є наукові публікації українських і зарубіжних дослідників, присвячені проблематиці сталого

розвитку, децентралізації та публічного управління у сфері регіонального розвитку.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняльний метод, метод прогнозування.

Мета статті. Дослідити роль публічного управління у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку регіонів України в умовах сучасних викликів, охарактеризувати основні управлінські механізми, що сприяють реалізації політики регіонального розвитку. Завдання: розкрити поняття сталого розвитку у контексті публічного управління; проаналізувати основні інструменти та механізми публічного управління, спрямовані на забезпечення економічного зростання регіонів; оцінити вплив децентралізації та стратегічного планування на сталий розвиток територій; визначити напрями удосконалення публічного управління з метою забезпечення збалансованого розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження в сфері публічного управління сталим розвитком регіонів зробили такі науковці: Комаха Л. [8], Мовчанюк А. [10], Sachs J. [3], Павленко О. [12], Рагімов Ф. [13], Капінос Г. [7], Ларіонова К. [7] та інші.

Результати. Сталий розвиток розглядається як новітня концептуальна основа модернізації системи публічного управління в Україні, що трансформує традиційну адміністративну модель у напрямі орієнтації на довгострокову збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей. У результаті дослідження виявлено, що сучасні виклики – війна, внутрішнє переміщення населення, руйнація інфраструктури – вимагають переосмислення ролі публічного управління у забезпеченні регіонального розвитку.

Запропоновано розглядати публічне управління сталим розвитком регіонів як комплексний процес, що включає стратегічне планування,

просторову інтеграцію, інституційне забезпечення та участь громадськості.

Запропоновано модель публічного управління сталим розвитком регіонів, яка базується на чотирьох ключових компонентах: інституційному, фінансовому, соціальному та технологічному. Кожен із цих компонентів є взаємопов'язаним та взаємодіє для забезпечення сталого розвитку, зокрема через зміцнення інституційної спроможності на всіх рівнях управління, активне залучення фінансових ресурсів, підтримку соціальних ініціатив та впровадження технологічних інновацій.

Перспективним напрямом подальших досліджень у межах цієї тематики є аналіз реалізації цілей сталого розвитку крізь призму сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану, постконфліктного відновлення, кліматичних змін та демографічної кризи.

Ключові слова: публічне управління, сталий розвиток, економічне зростання, цілі сталого розвитку, складові сталого розвитку, регіональний розвиток, державна політика, органи влади, місцеве самоврядування.

Summary. Introduction. Ensuring sustainable development of regions in the conditions of modern transformations of Ukrainian society should be based on effective public administration, capable of balancing economic, social and environmental priorities. The growing complexity of socio-economic processes actualizes the issue of forming a new model of interaction between the state, community and the natural environment. This involves the introduction of innovative management mechanisms aimed at strengthening institutional support for public authorities and increasing public participation in decision-making. Thus, public administration acts not only as a coordinator of economic growth, but also as a destroyer of sustainable changes that have a sufficiently long-term perspective for the development of Ukrainian regions.

Materials and methods. The materials of the study are scientific publications of Ukrainian and foreign researchers devoted to the issues of sustainable development, decentralization and public administration in the field of regional development.

The study used general scientific and special methods: analysis and synthesis, comparative method, forecasting method.

The purpose of the article. To investigate the role of public administration in ensuring economic growth and sustainable development of the regions of Ukraine in the face of modern challenges, to characterize the main management mechanisms that contribute to the implementation of regional development policy. *Tasks:* to reveal the concept of sustainable development in the context of public administration; to analyze the main tools and mechanisms of public administration aimed at ensuring economic growth of regions; to assess the impact of decentralization and strategic planning on the sustainable development of territories; to identify areas for improving public administration in order to ensure balanced development of regions.

Analysis of recent research and publications. A significant contribution to research in the field of public administration for sustainable development of regions was made by the following scientists: Komakha L. [8], Movchanyuk A. [10], Sachs J. [3], Pavlenko O. [12], Ragimov F. [13], Kapinos G. [7], Larionova K. [7] and others.

Results. Sustainable development is considered as the newest conceptual basis for the modernization of the public administration system in Ukraine, which transforms the traditional administrative model towards a long-term balance of economic, social and environmental goals. The study revealed that modern challenges – war, internal population displacement, destruction of infrastructure – require a rethinking of the role of public administration in ensuring regional development.

It is proposed to consider public administration of sustainable development of regions as a complex process that includes strategic planning, spatial integration, institutional support and public participation.

A model of public governance for sustainable regional development is proposed, which is based on four key components: institutional, financial, social, and technological. Each of these components is interconnected and interacts to ensure sustainable development, in particular through strengthening institutional capacity at all levels of government, active involvement of financial resources, support for social initiatives, and implementation of technological innovations.

A promising direction for further research within this topic is the analysis of the implementation of sustainable development goals through the prism of modern challenges, in particular in the context of martial law, post-conflict recovery, climate change and demographic crisis.

Key words: *public administration, sustainable development, economic growth, sustainable development goals, components of sustainable development, regional development, state policy, authorities, local government.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах публічне управління відіграє ключову роль у формуванні стратегічних пріоритетів розвитку держави, зокрема на регіональному рівні. Економічне зростання та сталий розвиток регіонів України залежать від здатності органів публічної влади ефективно реалізовувати управлінські рішення з урахуванням соціально-економічної специфіки територій, ресурсного потенціалу та екологічних обмежень. Проте на практиці спостерігається нерівномірність регіонального розвитку, низька ефективність використання стратегічних документів, обмеженість інституційної спроможності місцевих органів влади, а також слабка інтеграція принципів сталого розвитку у систему публічного управління. В умовах воєнного стану, посилення соціально-

економічних викликів і необхідності післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває питання удосконалення механізмів публічного управління, які здатні забезпечити збалансований розвиток регіонів на довгострокову перспективу. Це зумовлює необхідність наукового переосмислення ролі публічного управління як ключового інструмента впливу на регіональні процеси зростання і трансформації.

Мета статті. Дослідити роль публічного управління у забезпеченні економічного зростання та сталого розвитку регіонів України в умовах сучасних викликів, охарактеризувати основні управлінські механізми, що сприяють реалізації політики регіонального розвитку. Мета статті передбачає наступні **завдання**: розкрити поняття сталого розвитку у контексті публічного управління; проаналізувати основні інструменти та механізми публічного управління, спрямовані на забезпечення економічного зростання регіонів; оцінити вплив децентралізації та стратегічного планування на сталий розвиток територій; визначити напрями удосконалення публічного управління з метою забезпечення збалансованого розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження в сфері публічного управління сталим розвитком регіонів зробили такі науковці: Комаха Л. [8] (використано підходи до розгляду еволюції концепції сталого розвитку в дискурсі публічного управління, зокрема наголошено на територіальній специфіці як ключовому вимірі сучасних стратегій), Мовчанюк А. [10] (висловлено ідею про публічне управління як стратегічний інструмент формування сталості територій та інтегрування Цілей сталого розвитку у місцеву політику), Sachs J. [3] (виокремлено фундаментальні положення про взаємозв'язок між економічним зростанням, соціальною інклюзією та екологічною стабільністю як основу сучасного розуміння сталого розвитку), Павленко О. [12] (висвітлено інституційне забезпечення регіонального управління,

зокрема в контексті децентралізації та підвищення ролі місцевих органів влади), Рагімов Ф. [13] (сформульовано підходи до відновлення регіонів у повоєнний період як бази для формування нової парадигми публічного управління в умовах криз і трансформацій), Капінос Г. [7] та Ларіонова К. [7] (обґрунтовано необхідність посилення інституційної спроможності державного управління сталим розвитком, що відображено у побудові моделі багаторівневого управління).

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є наукові публікації українських і зарубіжних дослідників, присвячені проблематиці сталого розвитку, децентралізації та публічного управління у сфері регіонального розвитку.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняльний метод, метод прогнозування.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток регіонів як об'єкт публічного управління є складним багатовимірним процесом, який передбачає гармонійне поєднання соціальної, економічної та екологічної складових. У світовій практиці сталий розвиток закріплено як стратегічний орієнтир державної політики, що забезпечує збалансоване використання ресурсів, соціальну справедливість і довгострокову екологічну безпеку [3].

Багров М. трактує сталий розвиток як «...гармонізацію співвіднесень трьох підсистем системи цивілізації – соціуму, економіки та довкілля» [6].

Більш розширене трактування визначення сталого розвитку простежується у працях О Ханової, зокрема дослідник трактує його як «...систему взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності» [15]

Концепція сталого розвитку в державному управлінні – це стратегічний підхід, спрямований на забезпечення збалансованого зростання суспільства, збереження природних ресурсів та підвищення якості життя мешканців [8].

Доцільно звернути увагу на те, що одним із головних завдань публічного управління у сфері сталого розвитку регіонів є формування та реалізація ефективної регіональної політики, яка відповідає як національним, так і локальним викликам. Зокрема, це передбачає планування просторового розвитку, інвестицій в інфраструктуру, стимулювання зелених інновацій, розвиток людського потенціалу та підтримку місцевого самоврядування.

У звітах ООН, зокрема в «Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development», підкреслюється, що саме регіональний рівень є ключовим для реалізації більшості із 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), оскільки саме в регіонах найвиразніше проявляються соціальні диспропорції, екологічні загрози та економічні дисбаланси [5].

У вітчизняному контексті національна модель управління сталим розвитком зазнала значних змін після прийняття Національної стратегії сталого розвитку України до 2030 року. Вона акцентує увагу на децентралізації, розширенні повноважень місцевих громад, а також інтеграції ЦСР у регіональні стратегії розвитку [9].

Як слушно звертають увагу дослідники, в рамках сьогоденних подій в Україні, світовій спільності доводиться переосмислити глобальні цілі сталого розвитку. Останніми роками в усіх розвинутих країнах найбільший фокус уваги був спрямований на екологію та довкілля. Але, як показала війна в Україні, без базового миру, сталого розвитку економіки, справедливості, цінування життя та прав людини до всього іншого можна просто не дожити, тому першочерговими пріоритетами сталого розвитку під час війни стали –соціально-економічні цілі розвитку держави [7].

Окремої уваги заслуговує проблема адаптації регіональної політики до умов війни. Повномасштабне вторгнення росії у 2022 році загострило потребу в мобілізації ресурсів для гуманітарної допомоги, зміцнення інституційної спроможності регіонів, а також відновлення інфраструктури й промислового потенціалу. Публічне управління в таких умовах повинно враховувати як короткострокові потреби безпеки, так і довгострокові цілі сталого розвитку [4].

Інструментарій публічного управління сталим розвитком охоплює стратегічне планування, бюджетування, екологічне нормування, моніторинг та оцінювання ефективності політик, а також залучення громадськості до процесів прийняття рішень. Наприклад, ефективна реалізація політик «зеленого зростання» можлива лише за умов прозорості системи управління, яка передбачає партнерство між державою, бізнесом і громадянським суспільством [1].

На регіональному рівні важливими є інтегровані підходи до планування – як це передбачено, наприклад, у системі просторового розвитку ЄС (Territorial Agenda 2030), де регіони розглядаються як «лабораторії» для сталих трансформацій, адаптованих до локальних умов [2].

В Україні прикладами практичного втілення сталого розвитку на регіональному рівні можна вважати реалізацію проєктів з енергоефективності в рамках Фонду енергоефективності, розвиток системи «розумних міст», запровадження інструментів оцінки впливу на довкілля (ОВД) тощо [14].

Варто зазначити, що інституційна спроможність регіонів значною мірою залежить від якості управлінських кадрів. Тому актуальним залишається завдання підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань публічного управління сталим розвитком, зокрема в умовах післявоєнного відновлення [11].

У контексті децентралізації та реформування системи публічного управління особливої актуальності набуває питання інституційного забезпечення сталого розвитку регіонів. Павленко О. П. зазначає, що формування ефективної інституційної структури є ключовим чинником у забезпеченні сталого розвитку, оскільки дозволяє адаптувати управлінські рішення до специфіки кожного регіону та забезпечити участь місцевих громад у процесах прийняття рішень [12].

У період повоєнного відновлення регіонів особливого значення набуває формування нової парадигми публічного управління, яка враховує сучасні виклики та потреби територій. Рагімов Ф. акцентує увагу на необхідності розробки та впровадження комплексного механізму державного управління на регіональному рівні, що забезпечить ефективне функціонування системи публічного управління в умовах протидії зовнішнім загрозам та сприятиме впровадженню інноваційних форм і методів діяльності [13].

У відповідь на нові виклики, зумовлені війною, глобальними змінами клімату, економічною нестабільністю та потребами відновлення, публічне управління сталим розвитком регіонів потребує нової моделі, що передбачає комплексне бачення й координацію ключових сфер.

Виходячи зі сказаного вище, вважаємо за доцільне запропонувати інтегровану модель публічного управління сталим розвитком регіонів у післявоєнний період, котра складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів: інституційного, фінансового, соціального та технологічного (рис. 1).

Рис. 1. Інтегрована модель публічного управління сталим розвитком регіонів у післявоєнний період

Джерело: розроблено автором

Інституційний компонент є фундаментом ефективного управління. Він передбачає децентралізацію, зміцнення управлінської спроможності регіонів, підвищення якості кадрового потенціалу, розвиток локального самоврядування та впровадження принципів прозорості й підзвітності. У сучасних умовах акцент робиться на формуванні нових моделей взаємодії між владою, бізнесом та громадянським суспільством у рамках партнерського управління.

Фінансовий компонент забезпечує ресурсну основу сталого розвитку. Йдеться про програмно-цільове бюджетування з урахуванням Цілей сталого розвитку, прозоре управління державними коштами, ефективне використання міжнародної технічної допомоги, розвиток

публічно-приватного партнерства та створення спеціалізованих регіональних фондів. У післявоєнний період особливо актуальними стають інструменти підтримки інфраструктурних проєктів та гуманітарного відновлення.

Соціальний компонент орієнтований на підвищення якості життя населення та зменшення соціальних ризиків. Його ключовими напрямками є подолання бідності, підтримка вразливих груп (зокрема ВПО), розвиток освіти, охорони здоров'я, забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень на місцевому рівні. У контексті публічного управління це вимагає створення умов для активного залучення громадськості до стратегічного планування розвитку регіонів.

Технологічний компонент забезпечує інноваційний супровід процесів сталого розвитку. Він включає цифрову трансформацію публічного управління, впровадження «зелених» та енергоефективних технологій, розвиток систем «розумних міст», підтримку інноваційних екосистем. Окремої уваги заслуговують технології для моніторингу екологічного стану, екоосвіта та інтеграція ESG-підходів у місцеву політику.

Центральним елементом моделі виступає мета – досягнення сталого розвитку регіонів, що передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Ефективність досягнення цієї мети можлива лише за умови синергії між усіма компонентами моделі. Зміни в одній сфері неминуче впливають на інші, що зумовлює необхідність системного й адаптивного підходу до публічного управління.

Запропонована модель може бути практичним орієнтиром для органів влади в процесі розробки та реалізації регіональних стратегій відновлення та розвитку. Вона також надає аналітичну рамку для

подальших наукових досліджень, спрямованих на поглиблення розуміння процесів сталого розвитку в умовах посткризового відновлення України.

Таким чином, публічне управління сталим розвитком регіонів в Україні повинно трансформуватись відповідно до нових реалій – від концепції «керування згори» до моделі адаптивного, прозорого і партнерського управління, що базується на інтеграції глобальних і локальних пріоритетів сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на сучасні виклики, вважаємо, що у повоєнний період питання відновлення інфраструктури, подолання бідності, забезпечення екологічної безпеки та посилення інституційної спроможності регіонів постануть як першочергові проблеми у сфері публічного управління. У нових умовах особливої актуальності набуває необхідність перегляду стратегічних підходів до регіонального розвитку із врахуванням довгострокових орієнтирів сталості, адаптивності та інклюзивності.

У рамках реалізації цих завдань пропонується модель публічного управління сталим розвитком регіонів, яка базується на чотирьох ключових компонентах: інституційному, фінансовому, соціальному та технологічному. Кожен із цих компонентів є взаємопов'язаним та взаємодіє для забезпечення сталого розвитку, зокрема через зміцнення інституційної спроможності на всіх рівнях управління, активне залучення фінансових ресурсів, підтримку соціальних ініціатив та впровадження технологічних інновацій. Зокрема, на регіональному рівні важливим є інтерфейс між органами місцевого самоврядування, державними структурами, бізнесом і громадським сектором, що забезпечує інтегроване планування розвитку та стійкість до зовнішніх шоків.

Перспективним напрямом подальших досліджень у межах даної тематики є аналіз реалізації цілей сталого розвитку крізь призму сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану, постконфліктного

відновлення, кліматичних змін та демографічної кризи. Особливу увагу слід приділити вивченню моделей багаторівневого управління, які дозволяють ефективно поєднувати зусилля центральної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу і громадянського суспільства задля досягнення економічного зростання та сталого розвитку регіонів.

Література

1. European Environment Agency (EEA). Sustainable Development in the EU – 2023 Monitoring Report. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/sustainable-development-in-the-eu> (дата звернення: 30.04.2025).
2. European Union. Territorial Agenda 2030: A Future for all Places. URL: <https://territorialagenda.eu> (дата звернення: 30.04.2025).
3. Sachs J. D. The Age of Sustainable Development. Columbia University Press. URL: <https://cup.columbia.edu/book/the-age-of-sustainable-development/9780231173148> (дата звернення: 30.04.2025).
4. UNDP Ukraine (2023). Ukraine: Resilience and Recovery in the Face of War. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications> (дата звернення: 30.04.2025).
5. United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 30.04.2025).
6. Багров М. В., Костріков С.В., Черваньов І.Г. До питання формалізації інвайронментального виміру сталого соціально-економічного розвитку суспільства. *Геополітикаі екогеодинаміка регіонів*. 2008. В. 1-2. С. 5-15.
7. Капінос Г., Ларіонова К. Проблеми управління сталим розвитком України. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. С.93-103. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13> (дата звернення: 30.04.2025).

8. Комаха Л. Evolution of the concept of sustainable development in public administration discourse: territorial context. *Державне управління*. 2024. 2(20). С. 25-28.

9. Міністерство економіки України. Національна доповідь "Цілі сталого розвитку: Україна" (2017). URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=29cb28bb-f78d-4eae-9c89-e7aefc26183e> (дата звернення: 30.04.2025).

10. Мовчанюк А. Публічне управління як стратегічний інструмент для забезпечення сталого розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2024. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-50>.

11. НАДС. Підготовка публічних службовців у сфері управління розвитком регіонів. URL: <https://nads.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2025).

12. Павленко О. П. Інституційне забезпечення публічного управління регіонами. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. 2021. Т. 2, № 2. С. 299-310.

13. Рагімов Ф. Сталий розвиток регіонів в умовах повоєнного відновлення в контексті формування наукової парадигми публічного управління. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 1. С. 46-52.

14. Фонд енергоефективності України. URL: <https://eefund.org.ua> (дата звернення: 30.04.2025).

15. Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20-32.

References

1. European Environment Agency (EEA). Sustainable Development in the EU – 2023 Monitoring Report. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/sustainable-development-in-the-eu>.

2. European Union. Territorial Agenda 2030: A Future for all Places. URL: <https://territorialagenda.eu>.
3. Sachs J. D. The Age of Sustainable Development. Columbia University Press. URL: <https://cup.columbia.edu/book/the-age-of-sustainable-development/9780231173148>.
4. UNDP Ukraine (2023). Ukraine: Resilience and Recovery in the Face of War. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications>.
5. United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
6. Bahrov M. V., Kostrikov S.V., Chervanov I.H. Do pytannia formalizatsii invaiironmentalnoho vymiru staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku suspilstva. Heopolitykai ekoheodynamika rehioniv. 2008. V. 1-2. S. 5-15.
7. Kapinos H., Larionova K. Problemy upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy. Modeling the development of the economic systems. 2023. S.93-103. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>.
8. Komakha L. Evolution of the concept of sustainable development in public administration discourse: territorial context. Derzhavne upravlinnia. 2024. 2(20). S. 25-28.
9. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Natsionalna dopovid "Tsili staloho rozvytku: Ukraina" (2017). URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=29cb28bb-f78d-4eae-9c89-e7aefc26183e>.
10. Movchaniuk A. Publichne upravlinnia yak stratehichni instrument dlia zabezpechennia staloho rozvytku terytorii. Ekonomika ta suspilstvo. 2024. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-50>.
11. NADS. Pidhotovka publichnykh sluzhbovtziv u sferi upravlinnia rozvytkom rehioniv. URL: <https://nads.gov.ua>.

12. Pavlenko O. P. Instytutsiine zabezpechennia publichnoho upravlinnia rehionamy. Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriia „Ekonomichni nauky”. 2021. T. 2, № 2. S. 299-310.

13. Rahimov F. Stalyi rozvytok rehioniv v umovakh povoiennoho vidnovlennia v konteksti formuvannia naukovoï paradyhmy publichnoho upravlinnia. Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. 2023. Vyp. 1. S. 46-52.

14. Fond enerhoefektyvnosti Ukrainy. URL: <https://eefund.org.ua>.

15. Khanova O. V., Skibina S. O. Stalyi rozvytok krain YeS: metodyka y indykatory otsiniuvannia. Problemy ekonomiky. 2017. № 3. S. 20-32.